

Obaba

Montxo Armendáriz, 2005

Sobre l'art de narrar

De la metaliteratura al metacinema

Al 1989 l'escriptor Bernardo Atxaga va publicar la versió en castellà del seu llibre *Obabakoak* que havia escrit originalment en euskera (hi ha també una edició en català). Atxaga que fins llavors havia tingut una recepció pobra, va rebre aquell mateix any el *Premio Nacional de Literatura*, va ser traduït a quinze idiomes i va emergir com una de les figures emblemàtiques del panorama literari europeu. La celebritat que va aconseguir *Obabakoak* semblaria justificar la seva adaptació cinematogràfica, no obstant això, qualsevol que hagi llegit el llibre trobarà estranya i fins i tot molt arriscada aquesta iniciativa.

Per començar, *Obabakoak* no és una novel·la, almenys no pas en el sentit tradicional. Es tracta d'un llibre de relats amb

una estructura molt complexa: es pot llegir com si fos una col·lecció de contes, però també és possible trobar un fil conductor i descobrir la unitat del llibre. La complicació de treballar amb un material fragmentari es pot solucionar fent una selecció amb una lògica narrativa determinada, però encara hi hauria una dificultat més gran: *Obabakoak*, abans de tot, és una obra metaliterària, és a dir, una obra literària que reflexiona sobre els actes de llegir i escriure literatura (com exemple d'aquest fenomen, hi ha capítols titulats *Acerca de los cuentos*, *Para escribir un cuento en cinco minutos* o *Método para plagiar*). A més, no es pot oblidar que una de les preocupacions manifestes d'Atxaga era la creació d'un espai literari en euskera (qui tingui interès en el tema que no deixi de llegir el bellíssim epíleg «A modo de autobiografía», on l'escriptor

discorre sobre el repte i les dificultats d'escriure en euskera: «yo nunca diría que nosotros, los escritores vascos actuales, carecíamos de tradición; diría que lo que nos faltaba era el antecedente, que nos faltaban libros donde aprender a escribir en nuestra propia lengua. Pulgarcito no había pasado por nuestro camino; imposible buscar las migas de pan que habrían de llevarnos a casa.» Com es pot traduir tot això al cinema? Hi ha una solució senzilla: fent un paral·lelisme. Així, la metaliteratura es transforma en metacinema, en un exercici de cinema dins del cinema, i els escriptors que apareixen com personatges del llibre es transformen en una jove estudiant d'audiovisuals en el film. Aquestes dues estratègies –la selecció d'una petita part del material narratiu i la transformació de la metaliteratura en metacinema– són les

decisions fonamentals que ha triat Montxo Armendáriz per convertir *Obabakoak* en *Obaba*.

Evidentment, hi ha un rerefons comú que emparenta l'obra de Atxaga i Armendáriz. Ambdues tenen per escenari el mateix espai geogràfic: petits pobles rurals del País Basc o Navarra. També comparteixen temàtiques semblants: la culpa, els secrets, les relacions familiars, la reflexió sobre el passat o l'amor transgressor, entre altres. En aquest sentit, així com la pretensió d'adaptar *Obabakoak* resulta arriscada des d'un punt de vista formal. Des d'un punt de vista temàtic és perfectament coherent amb la trajectòria d'Armendáriz (en especial per a qui hagi vist *Secretos del corazón*).

A *Obaba*, Armendáriz fa un treball de discriminació entre l'abundant material narratiu –el llibre conté vint-i-sis relats– i es concentra particularment en tres històries: la de la mestra («*Post tenebras spero lucem*» en el llibre), la de l'alemany («Esteban Werfell») i la del boig (que es desenvolupa al llarg de la tercera part del llibre: «En busca de la última palabra»). L'evocació d'aquests tres relats s'emmarca en l'aparició d'una narradora-filmadora que serveix com a fil conductor per articular la unitat de la pel·lícula des del present.

Al final, tant el llibre com el film es converteixen en una

reflexió sobre la memòria, l'oralitat i la fabulació: un petit tractat postmodern sobre l'art de narrar històries tradicionals. Potser la manera més justa de jutjar *Obaba* sigui recorrent a les paraules del mateix Atxaga en *Obabakoak*: «*la clave no está en inventar una historia. La verdad es que historias hay de sobra. La clave está en la mirada del autor, en su manera de ver las cosas. Si es realmente bueno, tomará como material su propia experiencia, y captará en ella algo que sea esencial; extraerá de ella algo que tenga validez para cualquiera. Si es malo, nunca traspasará la frontera de lo meramente anecdótico*».

Fitxa tècnica

Equip tècnic

Direcció: Montxo Armendáriz
Guió: Montxo Armendáriz basat en *Obabakoak* de Bernardo Atxaga.
Producció: Karl Baumgartner i Puy Oria.
Fotografia: Javier Aguirresarobe.
Música: Xavier Capellas.
Muntatge: Rosario Sáinz de Rosas.
Direcció artística: Julio Esteban i Julio Torrecilla.
Nacionalitat: Espanya / Alemanya.
Any: 2005.
Durada: 100 minuts

Equip Artístic

Pilar López de Ayala (Mestra)
Eduard Fernández (Lucas)
Héctor Colomé (Ismael)
Peter Lohmeyer (Enginyer)

Juan Diego Botto (Miguel)

Mercedes Sampietro (Mare de Miguel)
Pepa López (Merche)
Paco Sagárzazu (Tomás)
Ramón Barea (Carter)
Ryan Cameron (Esteban nen)
Txema Blasco (Tomás)
Christian Tardío (Manuel)
Lluís Homar (Esteban adult)
Juan Sanz (Jove tatuatge)
Iñake Irastorza (Begoña)

Filmografia

2004

Escenario móvil

2001

Silencio roto

1997

Secretos del corazón

1995

Historias del Kronen

1990

Las cartas de Alou

1986

27 horas

1984

Tasio

1981

Carboneros de Navarra

1981

Ikuska 11

1980

Ikusmena